כיתה ח' | תושב"ע · משנה | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | בבא מציעא ב, ה-ז

"אף השמלה": סימנים, הכרזה והרמאי

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו את הלימוד מ"שמלה" (משנה ה): כל דבר "שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִים וְיֵשׁ לוֹ תוֹבְעִים" חייב להכריז.
- התלמידים ישוו בין רבי מאיר ורבי יהודה בשאלה "עד מתי חייב להכריז" (משנה ו), ויסבירו את החשבון של "שלוש רגלים ושבעה ימים".
- התלמידים יסבירו למה גם רמאי שאמר סימנים לא מקבל את האבדה (משנה ז), ואת הדרשה "עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ".
- התלמידים יציעו דרכים להכריז על אבדה היום, לפי העיקרון של המשנה.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה אני חייב למי שאיבד משהו, גם כשאני לא מכיר אותו?

בשיעור הזה התשובה מתרחבת: אני חייב לא רק להחזיר, אלא גם לטרוח, לפרסם ולבדוק למי אני מחזיר.

🧪 פתיחה: מודעת "נמצא"

מראים מודעה: "נמצא טלפון שחור ליד המזכירות. לפרטים: חדר 12". שואלים: **מה חסר במודעה, ומה היא לא צריכה לכתוב?** (רמז: אם נכתוב את כל הפרטים, מי עוד יוכל לבוא ולבקש?) (5 דקות)

📖 הסבר למורה

משנה ה שואלת שאלה של לימוד: בפסוק "וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ" (דברים כב) התורה מזכירה במיוחד שמלה, אף שהיא כבר כלולה ב"כל אבדת אחיך". למה? כדי ללמוד ממנה: כמו שלשמלה יש סימנים ויש לה תובעים, כך כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז. הרע"ב מסביר "תובעים": בעלים שלא התייאשו.

משנה ו: עד מתי מכריזים? לפי רבי מאיר, עד שידעו בו שכניו. לפי רבי יהודה, שלוש רגלים, ואחרי הרגל האחרון עוד שבעה ימים: שלושה ימים ללכת הביתה ולבדוק, שלושה לחזור, ויום אחד להכריז. הרע"ב פוסק כרבי יהודה, ומספר שאחרי החורבן התקינו להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

משנה ז: מי שאמר "איבדתי" ולא אמר סימנים, לא מקבל. וגם רמאי שאמר סימנים לא מקבל, על פי הדרשה "עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ": המוצא צריך לבדוק אם המבקש רמאי. כאן מובא החלק הראשון של המשנה; המשך המשנה עוסק בטיפול באבדה עד שהבעלים באים.

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, בבא מציעא פרק ב, משנה ה

אַף הַשּׁוֹמֶלָה הָיְתָה בִּכְלָל כָּל אֵלֶּה. לָמָּה יָצָאת. לְהָקִישׁ אֵלֶיהָ, לוֹמַר לְךָ, מַה שּׁוֹמֶלָה מְיֻחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָנִים וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִים, אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִימָנִים וְיֵשׁ לוֹ תּוֹבְעִים, חַיָּב לְהַכְרִיז:

משנה, בבא מציעא פרק ב, משנה ו

וְעַד מָתַי חַיָּב לְהַכְרִיז. עַד כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ שְׁכֵנָיו, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ רְגָלִים, וְאַחַר הָרֶגֶל הָאַחֲרוֹן שִׁבְעָה יָמִים, כְּדֵי שֶׁיֵּילֵךְ לְבֵיתוֹ שְׁלֹשָׁה וְיַחֲזֹר שְׁלֹשָׁה וְיַכְרִיז יוֹם אֶחָד:

משנה, בבא מציעא פרק ב, משנה ז (מתוך המשנה)

אָמַר אֶת הָאֲבֵדָה וְלֹא אָמַר סִימָנֶיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ. וְהָרַמַּאי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר סִימָנֶיהָ, לֹא יִתֵּן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב) עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ, עַד שֶׁתִּדְרֹשׁ אֶת אָחִיךָ אִם רַמַּאי הוּא אִם אֵינוֹ רַמַּאי.

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ה

מַה שּׁוֹמֶלָה מְיֻחֶדֶת. סְתָם שׁוֹמֶלָה יֵשׁ בָּהּ סִימָן, וְכָל שׁוֹמֶלָה יֵשׁ לָהּ בְּעָלִים תּוֹבְעִים אוֹתָהּ, שֶׁנַּעֲשֵׂית בִּידֵי אָדָם וְלֹא בָּאת מִן הַהֶפְקֵר:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ה

אַף כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבְעִים. לְמִעוּטֵי מִידֵי דִּמְיָאֵשׁ. וְיֵאוּשׁ הוּא, דְּשָׁמְעִינַן דְּאָמַר יַי לֵיהּ לְחֶסְרוֹן כִּיס:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ו

שְׁכֵנָיו. שְׁכֵנֵי מָקוֹם שֶׁנִּמְצֵאת בּוֹ הָאֲבֵדָה, שֶׁמָּא שְׁלָהֶן הִיא:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ו

כְּדֵי שֶׁיֵּילֵךְ כָּל אֶחָד לְבֵיתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים. מִשֶּׁיִּשְׁמַע הַכְרָזָה, וְיֵדַע אִם אָבַד לוֹ כְּלוּם, וְאִם יִרְאֶה שֶׁאָבַד יַחֲזֹר שְׁלֹשָׁה וְיַכְרִיז יוֹם אֶחָד אֲנִי אִבַּדְתִּי וְאֵלּוּ סִימָנֶיהָ. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ מַכְרִיזִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וּמִשֶּׁרַבּוּ הָאַנְסִין דְּאָמְרֵי אֲבֵדְתָּא לְמַלְכָּא, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא מוֹדִיעַ לִשְׁכֵנָיו וְלִמְיַדְּעָיו וְדַיּוֹ:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 **כתוב:** "מַה שֹּׁמְלָה מְיֻחֶדֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָנִים וְיֵשׁ לָהּ תּוֹבְעִים"

💭 **מפרשים:** הרע"ב: שמלה "שֶׁנַּעֲשֵׂית בִּידֵי אָדָם וְלֹא בָּאת מִן הַהֶפְקֵר", ולכן יש לה בעלים שמחפשים אותה.

📜 **כתוב:** "שָׁלֹשׁ רְגָלִים, וְאַחַר הָרֶגֶל הָאַחֲרוֹן שִׁבְעָה יָמִים"

💭 **מפרשים:** הרע"ב: שלושה ימים לבדוק בבית, שלושה לחזור, ויום אחד להכריז. "וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה".

📜 **כתוב:** "עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ"

💭 **מפרשים:** המשנה עצמה דורשת: "עַד שֶׁתִּדְרֹשׁ אֶת אָחִיךָ אִם רַמַּאי הוּא אִם אֵינוֹ רַמַּאי".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: משנה (או דף המקורות), דף עבודה, מודעת "נמצא" לדוגמה

1. פתיחה: מודעת "נמצא", מה לכתוב ומה לא (5 דקות)
2. משנה ה: הלימוד מהשמלה, סימנים ותובעים (8 דקות)
3. משנה ו: עד מתי מכריזים? ציר זמן על הלוח (10 דקות)
4. משנה ז: הרמאי ו"עד דרוש אחיך אותו" (7 דקות)
5. עבודה בזוגות: דף העבודה, ציר הזמן ומודעה מימינו; כרטיס יציאה (15 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה שני התנאים שהמשנה לומדת מהשמלה?
2. מה אומר רבי מאיר, ומה אומר רבי יהודה, על "עד מתי חייב להכריז"?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. הסבירו את החשבון של "שבעה ימים" לפי הרע"ב.
2. למה לא נותנים את האבדה לרמאי, אף שאמר את הסימנים? מאיזה פסוק לומדים?

הערכה (מה דעתי?)

1. הרע"ב מספר שהתקנות השתנו לפי המצב (מקדש, בתי כנסת, שכנים). איך הייתם מתקנים "תקנת הכרזה" לימינו?

🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשאלת היחידה: החובה כלפי מי שאיבד כוללת טרחה (להכריז), זמן (עד שידעו), וזהירות (לא לתת לרמאי). כל תלמיד כותב מודעת "נמצא" קצרה לפי המשנה: מה כותבים ומה משאירים כסימן.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

"שלוש רגלים" הם שלושת הרגלים שבהם עלו לירושלים, והכריזו שם כי כל העם היה במקום אחד. אפשר לקשר לשיעור הבא: מה עושים עם האבדה בזמן שמחכים לבעלים? למתקשים: דף עם תמיכה, ובו מחסן מילים ומשפטי פתיחה.

📝 בדף העבודה

טבלת השמלה (סימנים / תובעים), ציר זמן של "שלוש רגלים ושבעה ימים", שאלה על הרמאי, כתיבת מודעה ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

יש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, משפטי פתיחה, פחות שאלות, ומחוון משלה), ודף סיכום של עמוד אחד לתלמידים, להדבקה במחברת או לחזרה לפני מבחן.

מקורות

- משנה, בבא מציעא ב, 5 (ספריא)
- משנה, בבא מציעא ב, 6 (ספריא)
- משנה, בבא מציעא ב, 7 (ספריא)
- רע"ב על בבא מציעא ב, 5 (ספריא)
- רע"ב על בבא מציעא ב, 6 (ספריא)

מחוון: השמלה, השכנים והרמאי

1. **חלק א:** (1) כן / כן / חייב להכריז. (2) לא / לא (מתייאשים) / שלו. (3) כן / כן / חייב להכריז. (4) אולי יש סימן, אבל אין תובעים (התייאש) / לפי הרע"ב ("וַי לֵיהּ לְחֶסְרוֹן כִּיס") אינו חייב. לקבל נימוק סביר.
2. **חלק ב:** (1) "עַד כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ בּוֹ שְׁכֵנָיו". (2) 3, 3, 1. (3) אחרי החורבן: להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות; אחר כך, כשרבו "הָאַנָּסִין" שלקחו אבדות למלך, התקינו להודיע לשכנים ולמיודעים בלבד.
3. **חלק ג:** (1) כי צריך לבדוק "אִם רַמַּאי הוּא אִם אֵינוֹ רַמַּאי", מהפסוק "עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ" (דברים כב). (2) מודעה טובה מתארת את סוג החפץ ואת המקום, ומשאירה את הסימנים (צבע, תוכן, חריטה) לבעלים.
4. ★ **אתגר:** תשובה פתוחה. כיוון: האחריות נמשכת עד שהאבדה מגיעה לבעלים האמיתיים; המוצא הוא כמו שומר.